

prof. dr hab. **Roman Jaszczak**
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Leśny i Technologii Drewna
Katedra Urządzania Lasu

**MATERIAŁY POMOCNICZE
DO PLANU URZĄDZENIA LASU
LASÓW KOMUNALNYCH MIASTA POZNANIA**

POZNAŃ 2023

SPIS TREŚCI

- **PODSTAWY PRAWNE TWORZENIA PLANÓW URZĄDZENIA LASU W POLSCE WYNIKAJĄCE Z USTAWY O LASACH [1991]**
- **STRESZCZENIE PLANU URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH MIASTA POZNANIA W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM**
- **PLAN URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH**
- **TŁUMACZENIE NIEKTÓRYCH ZAPISÓW ZAWARTYCH W ELABORACIE**
- **SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ UŻYTYCH W PLANIE URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH MIASTA POZNANIA**

PODSTAWY PRAWNE TWORZENIA PLANÓW URZĄDZENIA LASU W POLSCE WYNIKAJĄCE Z USTAWY O LASACH [1991]

Plan urządzenia lasu jest podstawowym dokumentem gospodarki leśnej opracowywanym dla określonego obiektu na okres 10 lat, zawierającym opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej.

Art. 18.

1. Plan urządzenia lasu sporządza się z uwzględnieniem

- 1) przyrodniczych i ekonomicznych warunków gospodarki leśnej;
- 2) celów i zasad gospodarki leśnej oraz sposobów ich realizacji, określonych dla każdego drzewostanu i urządzanego obiektu, z uwzględnieniem lasów ochronnych.

(...)

4. Plan urządzenia lasu powinien zawierać w szczególności:

1) opis lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia, w tym:

- a) zestawienie powierzchni lasów, gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz lasów ochronnych,
- b) zestawienie powierzchni lasów z roślinnością leśną (uprawami leśnymi) według gatunków drzew w drzewostanie, klas wieku, klas bonitacji drzewostanów oraz funkcji lasów;

2) analizę gospodarki leśnej w minionym okresie;

3) program ochrony przyrody;

4) określenie zadań, w tym w szczególności dotyczących:

- a) ilości przewidzianego do pozyskania drewna, określonego oddzielnie jako etat miąższościowy użytków rębnych oraz etat powierzchniowy użytków przedrębnych,
- b) zalesień i odnowień,
- c) pielęgnowania i ochrony lasu, w tym również ochrony przeciwpożarowej,
- d) gospodarki łowieckiej,
- e) potrzeb w zakresie infrastruktury technicznej.

Art. 19.

1. Plany urządzenia lasu sporządza się dla lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Uproszczone plany urządzenia lasu, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, sporządza się dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa oraz dla lasów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

3. Dla lasów rozdrobnionych o powierzchni do 10 ha, niestanowiących własności Skarbu Państwa, zadania z zakresu gospodarki leśnej określa decyzja starosty wydana na podstawie inwentaryzacji stanu lasów.

4. Dla lasów rozdrobnionych o powierzchni do 10 ha, wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, zadania z zakresu gospodarki leśnej na podstawie inwentaryzacji stanu lasów określa nadleśniczy.

5. Plany urządzenia lasu oraz uproszczone plany urządzenia lasu sporządzają specjalistyczne jednostki lub inne podmioty wykonawstwa urządzeniowego.

Art. 20.

1. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się ustalenia planów urządzenia lasu dotyczące granic i powierzchni lasów, w tym lasów ochronnych.

2. W ewidencji gruntów i budynków uwzględnia się ustalenia planów urządzenia lasu i uproszczonych planów urządzenia lasu dotyczące granic i powierzchni lasu.

Art. 21.

1. Plan urządzenia lasu lub uproszczony plan urządzenia lasu sporządzany jest:

1) dla lasów będących w zarządzie Lasów Państwowych – na zlecenie i koszt Lasów Państwowych;

2) dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa, należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych – na zlecenie starosty;

3) dla pozostałych lasów – na zlecenie i koszt właścicieli.

2. Inwentaryzację stanu lasów, o której mowa w art. 19 ust. 3, przeprowadza się na zlecenie starosty.

3. Inwentaryzację stanu lasu, o której mowa w art. 19 ust. 4, przeprowadza się na koszt Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

4. Projekt uproszczonego planu urządzenia lasu wyklada się do publicznego wglądu na okres 60 dni w siedzibie urzędu gminy. O wyłożeniu projektu uproszczonego planu urządzenia lasu wójt (burmistrz, prezydent miasta) informuje pisemnie właścicieli lasów, z zaznaczeniem, że uproszczony plan urządzenia lasu będzie podstawą naliczenia podatku leśnego.

5. W terminie 30 dni od daty wyłożenia projektu uproszczonego planu urządzenia lasu zainteresowani właściciele lasów mogą składać zastrzeżenia i wnioski w sprawie planu. Starosta wydaje decyzje w sprawie uznania lub nieuznania zastrzeżeń lub wniosków.

Art. 22.

1. Minister właściwy do spraw środowiska zatwierdza plan urządzenia lasu dla lasów stanowiących własność Skarbu Państwa oraz uproszczone plany urządzenia lasu dla lasów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

2. Starosta, po uzyskaniu opinii właściwego terytorialnie nadleśniczego, zatwierdza uproszczony plan urządzenia lasu.

3. W terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu uproszczonego planu urządzenia lasu nadleśniczy może zgłosić zastrzeżenia. W razie upływu tego terminu uważa się, że nadleśniczy nie zgłasza zastrzeżeń.

4. Minister właściwy w sprawach środowiska nadzoruje wykonanie planów urządzenia lasu dla lasów stanowiących własność Skarbu Państwa oraz wykonanie uproszczonych planów urządzenia lasu dla lasów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

5. Starosta nadzoruje wykonanie zatwierdzonych uproszczonych planów urządzenia lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa.

Art. 24.

Jeżeli właściciel lasu niestanowiącego własności Skarbu Państwa nie wykonuje obowiązków określonych w art. 13 *obowiązki właścicieli lasów w zakresie utrzymywania i zapewnienia ciągłości użytkowania lasów*, albo nie wykonuje zadań zawartych w uproszczonym planie urządzenia lasu lub decyzji, o której mowa w art. 19 *podmioty sporządzające plany urządzenia lasu*, ust. 3, w szczególności w zakresie:

1) ponownego wprowadzenia roślinności leśnej (upraw leśnych),

2) przebudowy drzewostanu,

3) pielęgnowania i ochrony lasu, w tym:

a) usuwania drzew opanowanych przez organizmy szkodliwe, a także złomów i wywrotów,

b) zabiegów pielęgnacyjnych roślinności leśnej (upraw leśnych) w wieku do 10 lat,

c) zabiegów w zakresie ochrony przeciwpożarowej

– starosta nakazuje wykonanie tych obowiązków i zadań w drodze decyzji.

STRESZCZENIE PLANU URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH MIASTA POZNANIA W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Z podanych zapisów z Ustawy o lasach [1991] wynika, że dla lasów komunalnych Poznania powinien być opracowany **uproszczony plan urządzenia lasu**.

Dla lasów komunalnych miasta Poznania **wykonano jednak wersję pełną planu urządzenia lasu**. Wspomniane odstępstwo od zapisów ustawowych wynika m.in. z roli i funkcji lasów komunalnych (co zawarto m.in. w kierunkowych wytycznych dotyczących gospodarowania Lasami Komunalnymi Miasta Poznania) oraz ich znacznej powierzchni ((2601 ha, w tym blisko 2400 ha samych lasów). Ma to także swoje uzasadnienie w literaturze. Postulowano w niej przykładowo, aby w Ustawie o lasach znalazł się zapis, że „dla lasów o powierzchni 10 ha i więcej stanowiących własność gmin będzie sporządzany plan urządzenia lasu, a przy powierzchni do 10 ha uproszczony plan urządzenia lasu” [Leśnicy komunalni... 2008¹; Jaszczak i in. 2018²]. Należy także podkreślić, że pełna wersja planu urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania powstaje od dziesięcioleci, co wynika m.in. z faktu współpracy lasów komunalnych miasta Poznania z Katedrą Urządzania Lasu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. I jeszcze jeden argument – tylko pełna wersja planu urządzenia lasu umożliwi uwzględnienie oczekiwań i postulatów mieszkańców Poznania związanych z pełnieniem przez lasy komunalne wielorakich funkcji społecznych i ochronnych.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że w Polsce organy zarządzające lasami miejskimi spotykają się z wieloma problemami związanymi z jednej strony z silnymi procesami urbanizacji i antropopresji na obszary leśne, a z drugiej strony z **brakiem formalnych podstaw prawnych** (ustaw, rozporządzeń, instrukcji) **odnoszących się wprost do leśnictwa miejskiego i lasów komunalnych** [Ważyński 1987³, 2007⁴, 2011⁵; Leśnicy komunalni... 2008⁶; Jaszczak 2008⁷; Jaszczak i Wajchman-Świtalska 2016⁸, Jaszczak i in. 2017⁹]. Brak podstaw prawnych dotyczących lasów w granicach administracyjnych miast zauważalny jest także w Europie. Jednak coraz więcej miast wprowadza własne regulacje w zakresie zarządzania lasami czy zagadnień dotyczących ich ochrony [Schmied i Pillmann 2003¹⁰]. W Polsce takim miastem jest właśnie Poznań, w którym plany urządzenia lasów komunalnych są wykonywane w oparciu o oryginalne instrukcje, tworzone we współpracy pracowników Zakładu Lasów Poznańskich i Katedry Urządzania Lasu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu oraz przedstawicieli mieszkańców Poznania [Wytyczne...2012¹¹; Kierunkowe... 2021¹²].

¹ Leśnicy komunalni w sprawie nowelizacji Ustawy o lasach. Przegląd Leśniczy 3/2008 (201/XVIII): 13.

² Jaszczak R., Ważyński B., Wajchman-Świtalska S. 2017. Prawne aspekty leśnictwa miejskiego w Polsce. Sylwan 161 (8): 659-668.

³ Ważyński B. 1987. Lasy komunalne. Sylwan 131 (10): 13-19.

⁴ Ważyński B. 2007. Zasady prowadzenia gospodarki leśnej wokół aglomeracji miejskich. Biblioteczka Leśniczego, 253. Wyd. Świat, Warszawa.

⁵ Ważyński B. 2011. Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu. Poradnik leśnika. PWRiL, Warszawa.

⁶ Leśnicy komunalni w sprawie nowelizacji Ustawy o lasach. Przegl. Leśn. 3/2008 (201/XVIII): 13.

⁷ Jaszczak R. 2008: Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce. Stud. i Mat. CEPL 10, 3 (19): 152-171.

⁸ Jaszczak R., Wajchman-Świtalska S. 2016. Zarządzanie lasami miejskimi w Polsce. W: Grzywacz A. [red.]. Komunikacja społeczna w leśnictwie. Polskie Towarzystwo Leśne, Warszawa: 115-130.

⁹ Jaszczak R., Ważyński B., Wajchman-Świtalska S. 2017. Prawne aspekty leśnictwa miejskiego w Polsce. Sylwan 161 (8): 659-668.

¹⁰ Schmied A., Pillmann W. 2003. Tree protection legislation in European cities. Urban Forestry and Urban Greening, Vol. 2 (2): 115-124.

¹¹ Wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 183/2012/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 19.03.2012 roku. Poznań 2012.

¹² Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

Godne podkreślenia jest to, że pracach Komisji Założeń Planu i Narady Techniczno-Gospodarczej, bardzo ważnych z punktów widzenia treści i układu planu, brały udział osoby reprezentujące różne grupy społeczne i zawodowe. Spotkania miały charakter otwarty i były one transmitowane na kanale YouTube Miasta Poznania. Informację o nim zamieszczono w Biuletynie Informacji Publicznej ZLP, na stronie internetowej ZLP oraz w gazecie Wyborczej i Głosie Wielkopolskim. Każdy z mieszkańców Poznania miał więc możliwość skorzystania z możliwości wysłuchania dyskusji o lasach komunalnych i zabrania w niej głosu.

Uwagi do projektu planu urządzenia lasu zgłosiła tylko jedna osoba – Pan Marek Smolarkiewicz z Fundacji „Na straży przyrody”. Większość Jego postulatów została zaakceptowana i uwzględniona w planie urządzenia lasu. Natomiast pojedyncze uwagi wykraczające poza zakres przedmiotu dyskusji zostaną przekazane do innych jednostek Miasta Poznania. Zapytania padły także ze strony Pani dr Anny Kujawa, ale one nie odnosiły się do planu urządzenia lasu, tylko do działań podejmowanych przez Zakład Lasów Poznańskich, na które również udzielono stosownych informacji.

Plan urządzenia lasów komunalnych Poznania jest więc swoistym kompromisem, uwzględniającym z jednej strony potrzeby mieszkańców Poznania z punktu widzenia pełnienia przez lasy Poznania wielorakich funkcji społecznych i ochronnych, a z drugiej strony potrzebę zapewnienia trwałości lasu poprzez realizację odpowiednio ukierunkowanej gospodarki leśnej. Wszystkie strategiczne cele podane w kierunkowych wytycznych [2021]¹³ zostały uwzględnione, a ich realizacja będzie możliwa w kolejnym dziesięcioletnim okresie.

Plan urządzenia lasu został opracowany w sposób profesjonalny przez pracowników Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej oddział w Poznaniu, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów, zawartych w odpowiednich ustawach i rozporządzeniach, regulujących sprawy planowania gospodarczego i ochrony środowiska oraz zgodnie z wytycznymi i ustaleniami opisanymi w Kierunkowych wytycznych dotyczących gospodarowania Lasami Komunalnymi Miasta Poznania, będących załącznikiem do Zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17.11.2021r. oraz przedyskutowanych na Komisji Założeń Planu (KZP). Układ i treść planu urządzenia lasu są w pełni z nimi zgodne.

Jednocześnie niewielka liczba uwag zgłoszonych do projektu planu urządzenia lasu przez stronę społeczną (w większości uwzględnionych przez wykonawcę planu), pozytywne opinie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego świadczą o tym, że opiniowany dokument został opracowany z należytą starannością, w sposób profesjonalny, z uwzględnieniem szeregu oczekiwań i wymagań ze strony mieszkańców Poznania i Zakładu Lasów Poznańskich. Plan ochrony przeciwpożarowej został uzgodniony z Wielkopolskim Wojewódzkim Komendantem Państwowej Straży Pożarnej.

Pełna wersja planu urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania zawiera:

- Ogólny opis (elaborat).
- Program ochrony przyrody.
- Opis taksacyjny.
- Wykaz projektowanych cięć odnowieniowych, pielęgnacyjnych i projektowanych wskazań gospodarczych z zakresu hodowli lasu.
- Operaty dla leśniczych.
- Materiały kartograficzne.

Elaborat to część planu urządzenia lasu zawierająca ogólną charakterystykę lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz pozostałych gruntów i nieruchomości będących w zarządzie Zakładu Lasów Poznańskich; wyniki analizy gospodarki leśnej w minionym okresie; opis przyjętych

¹³ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

zasad określania zadań gospodarczych i ochronnych dla lasów zarządzanych przez Zakład Lasów Poznańskich; prognozę stanu zasobów drzewnych na koniec okresu gospodarczego oraz podsumowanie prac urzędzeniowych.

Program ochrony przyrody obejmuje kompleksowy opis stanu przyrody w lasach komunalnych miasta Poznania; podstawowe zadania z zakresu ochrony przyrody i sposoby realizacji tych zadań oraz mapę walorów przyrodniczo-kulturowych.

Opis taksacyjny – dotyczy wszystkich wyróżnionych w ramach inwentaryzacji tzw. wyłączeń taksacyjnych będących na stanie posiadania Zakładu Lasów Poznańskich. Dla każdego z nich podaje się powierzchnię. W przypadku drzewostanów wykonuje się opis siedliska, drzewostanu i jego elementów taksacyjnych. Podaje się opis gruntów nieleśnych, wymienia się grunty związane z gospodarką leśną. Jeśli to konieczne to określa się wskazania (gospodarcze, ochronne) na okres najbliższych 10 lat.

Operat dla leśniczego obejmuje :

- opis taksacyjny z wykazem skrótów stosowanym w planie,
- wykazy cięć odnowieniowych, pielęgnacyjnych, zadań z hodowli lasu, drzewostanów do przebudowy i klasy odnowienia (KO) - wykazy zadań z możliwością wprowadzania wykonania,
- wyciąg z „Programu ochrony Przyrody” oraz z „Prognozy oddziaływania planu urzędzenia lasu na środowisko” zawierające dane dotyczące leśnictwa (typy drzewostanów, chronione gatunki, chronione siedliska przyrodnicze itd.).

Wykaz projektowanych cięć odnowieniowych, pielęgnacyjnych i projektowanych wskazań gospodarczych z zakresu hodowli lasu - dla lasów komunalnych zaplanowano, w formie wykazu, użytkowanie kierując się potrzebami hodowlanymi drzewostanów (osiągnięcie pożądaných docelowych składów gatunkowych odnowień na poszczególnych typach siedliskowych lasu oraz dla zapewnienia najkorzystniejszych warunków wzrostu i rozwoju zrealizowanych odnowień) oraz wskazaniami wynikającymi z kierunków potrzeb rekreacyjnego zagospodarowania lasu. Zaprojektowane cięcia odnowieniowe (CO) wskazują, jakim rodzajem cięć należy rozpocząć odnawianie.

Planowane są następujące rodzaje cięć:

- cięcia pielęgnacyjne (P) – służą przede wszystkim do kształtowania budowy drzewostanu, jego zróżnicowania przestrzennego, ze stworzeniem warunków (drzewostany starsze) do inicjowania odnowienia naturalnego. W ramach tych zabiegów może również odbywać się przebudowa drzewostanu ukierunkowana na odślanianie wartościowych gatunków drzew odpowiednich dla danego siedliska;
- cięcia sanitarne (CS) – zaplanowano je w celu utrzymania dobrego stanu zdrowotnego drzewostanów. Powinny być wykonywane systematycznie każdego roku na całym obszarze lasów, ze szczególnym uwzględnieniem stref w pobliżu miejsc pobytu ludzi w lesie (ścieżek i tras, polan wypoczynkowych);
- cięcia porządkujące (Cp) – zaplanowano dla utrzymania estetyki lasu i jego przejrzystości w wydzieleniach przez które przebiegają trasy spacerowe i rowerowe. Polegają one głównie na: usuwaniu rozrośniętych i zbyt gęstych krzewów, zwisających nisko gałęzi, likwidacji drzew pochylonych nad drogami, usuwaniu drzew przewróconych na trasy spacerowe itp.

Powierzchniowy rozmiar cięć wyliczony został na podstawie wskazań gospodarczych ustalonych dla każdego wyłączenia podczas prac terenowych.

Materiały kartograficzne stanowią przestrzenną wizualizację wyników inwentaryzacji lasu oraz różnych planów gospodarczych i ochronnych. Każda z map na własną legendę, która umożliwi odbiorcy szybką orientację w temacie (np. składów gatunkowych drzewostanów i ich wieku, typów siedliskowych lasu).

PLAN URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH

Co to jest plan urządzenia lasu?

Plan urządzenia lasu to podstawowy dokument, opracowywany dla określonego obiektu na okres 10 lat, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej.

Jakie są podstawy prawne tworzenia planów urządzenia lasu w Polsce?

Podstawowe akty prawne to:

- **Ustawa z dnia 28 września 1991 o lasach**
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 listopada 2012 r. w sprawie szczególnych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu

Inne akty prawne to m.in.:

- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.
- Ustawa Prawo ochrony środowiska.
- Ustawa o ochronie przyrody.
- Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym.
- Ustawa o ochronie przeciwpożarowej.
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
- Ustawa Prawo geodezyjne i kartograficzne.
- Ustawa Prawo łowieckie.
- Polityka ekologiczna państwa.
- Polityka leśna państwa.
- Rozporządzenie w sprawie szczególnych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczególnych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej.

Przepisy wewnętrzne Lasów Państwowych, m.in.:

- Instrukcja urządzania lasu.
- Zasady hodowli lasu.
- Instrukcja ochrony lasu.
- Instrukcja ochrony przeciwpożarowej obszarów leśnych.

Czy lasy miejskie w Polsce mają oddzielne wytyczne, instrukcje, zasady związane z planowaniem i prowadzeniem gospodarki leśnej?

Nie, takich dokumentów generalnie nie ma. W Polsce organy zarządzające lasami miejskimi spotykają się z wieloma problemami związanymi z jednej strony z silnymi procesami urbanizacji i antropopresji na obszary leśne, a z drugiej strony z **brakiem formalnych podstaw prawnych** (ustaw, rozporządzeń, instrukcji) **odnoszących się wprost do leśnictwa miejskiego i lasów komunalnych** [Ważyński 1987¹⁴, 2007¹⁵, 2011¹⁶; Leśnicy komunalni... 2008¹⁷; Jaszczak 2008¹⁸; Jaszczak i Wajchman-Świtalska 2016¹⁹, Jaszczak i in. 2017²⁰].

Brak podstaw prawnych dotyczących lasów w granicach administracyjnych miast zauważalny jest także w Europie. Jednak coraz więcej miast wprowadza własne regulacje w zakresie zarządzania lasami czy zagadnień dotyczących ich ochrony [Schmied i Pillmann 2003²¹]. W Polsce takim miastem jest właśnie Poznań, w którym plany urządzenia lasów komunalnych są wykonywane w oparciu o oryginalne instrukcje, tworzone we współpracy pracowników Zakładu Lasów Poznańskich i Katedry Urządzania Lasu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu oraz przedstawicieli mieszkańców Poznania [Wytyczne...2012²²; Kierunkowe... 2021²³].

Jaka wersja planu urządzenia lasu powinna być, a jaka jest opracowana dla lasów komunalnych miasta Poznania?

W Ustawie z dnia 28 września 1991r. o *lasach* w Art. 19.1. zapisano, że „Plany urządzenia lasu sporządza się dla lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, z zastrzeżeniem ust. 2.”, a w ustępie 2, że „Uproszczone plany urządzenia lasu (...), sporządza się dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa oraz dla lasów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa”. Z podanych zapisów wynika, że dla lasów komunalnych Poznania powinien być opracowany **uproszczony plan urządzenia lasu**.

Dla lasów komunalnych miasta Poznania **wykonano wersję pełną planu urządzenia lasu**. Wspomniane odstępstwo od zapisów ustawowych wynika m.in. z roli i funkcji lasów komunalnych (co zawarto m.in. w kierunkowych wytycznych dotyczących gospodarowania Lasami Komunalnymi Miasta Poznania) oraz ich znacznej powierzchni (2601 ha, w tym blisko 2400 ha samych lasów). Ma to także swoje uzasadnienie w literaturze. Postulowano w niej przykładowo, aby w Ustawie o lasach znalazł się zapis, że „dla lasów o powierzchni 10 ha i więcej stanowiących własność gmin będzie sporządzany plan urządzenia lasu, a przy powierzchni do 10 ha uproszczony plan urządzenia lasu” [Leśnicy komunalni... 2008²⁴; Jaszczak i in. 2018²⁵]. Należy także podkreślić, że pełna wersja planu urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania powstaje od dziesięcioleci, co wynika m.in. z faktu współpracy lasów komunalnych miasta Poznania z Katedrą Urządzania Lasu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. I jeszcze jeden argument – tylko pełna wersja planu urządzenia lasu umożliwia uwzględnienie oczekiwań i postulatów mieszkańców Poznania związanych z pełnieniem przez lasy komunalne wielorakich funkcji społecznych i ochronnych.

¹⁴ Ważyński B. 1987. Lasy komunalne. Sylwan 131 (10): 13-19.

¹⁵ Ważyński B. 2007. Zasady prowadzenia gospodarki leśnej wokół aglomeracji miejskich. Biblioteczka Leśniczego, 253. Wyd. Świat, Warszawa.

¹⁶ Ważyński B. 2011. Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu. Poradnik leśnika. PWRiL, Warszawa.

¹⁷ Leśnicy komunalni w sprawie nowelizacji Ustawy o lasach. Przegl. Leśn. 3/2008 (201/XVIII): 13.

¹⁸ Jaszczak R. 2008: Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce. Stud. i Mat. CEPL 10, 3 (19): 152-171.

¹⁹ Jaszczak R., Wajchman-Świtalska S. 2016. Zarządzanie lasami miejskimi w Polsce. W: Grzywacz A. [red.]. Komunikacja społeczna w leśnictwie. Polskie Towarzystwo Leśne, Warszawa: 115-130.

²⁰ Jaszczak R., Ważyński B., Wajchman-Świtalska S. 2017. Prawne aspekty leśnictwa miejskiego w Polsce. Sylwan 161 (8): 659-668.

²¹ Schmied A., Pillmann W. 2003. Tree protection legislation in European cities. Urban Forestry and Urban Greening, Vol. 2 (2): 115-124.

²² Wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 183/2012/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 19.03.2012 roku. Poznań 2012.

²³ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

²⁴ Leśnicy komunalni w sprawie nowelizacji Ustawy o lasach. Przegląd Leśniczy 3/2008 (201/XVIII): 13.

²⁵ Jaszczak R., Ważyński B., Wajchman-Świtalska S. 2017. Prawne aspekty leśnictwa miejskiego w Polsce. Sylwan 161 (8): 659-668.

Czy plan urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania spełnia wymogi formalne?

Plan urządzenia lasu został opracowany w sposób profesjonalny przez pracowników Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej oddział w Poznaniu, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów, zawartych w odpowiednich ustawach i rozporządzeniach, regulujących sprawę planowania gospodarczego i ochrony środowiska oraz zgodnie z wytycznymi i ustaleniami opisanymi w Kierunkowych wytycznych dotyczących gospodarowania Lasami Komunalnymi Miasta Poznania, będących załącznikiem do Zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17.11.2021r. oraz przedyskutowanych na Komisji Założeń Planu (KZP) oraz Narady Techniczno-Gospodarczej (NTG). Układ i treść planu urządzenia lasu są w pełni z nimi zgodne.

Jednocześnie niewielka liczba uwag zgłoszonych do projektu planu urządzenia lasu przez stronę społeczną (w większości uwzględnionych przez wykonawcę planu), pozytywne opinie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego świadczą o tym, że opiniowany dokument został opracowany z należytą starannością, w sposób profesjonalny, z uwzględnieniem szeregu oczekiwań i wymagań ze strony mieszkańców Poznania i Zakładu Lasów Poznańskich.

Czy przy tworzeniu planu urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania uwzględniono oczekiwania i postulaty mieszkańców Poznania?

W skali społecznej leśnictwo miejskie kładzie nacisk na zaangażowanie mieszkańców miast w zarządzanie drzewami, w tym poprzez edukację na temat wartości i korzyści płynących z drzew i lasów oraz wspieranie ich odpowiedzialności za otaczające je środowisko [Salbitano i in. 2016²⁶]. W przypadku Poznania plany urządzenia lasów komunalnych były i są wykonywane w oparciu o oryginalne instrukcje, tworzone we współpracy pracowników Zakładu Lasów Poznańskich i Katedry Urządzenia Lasu Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu oraz przedstawicieli mieszkańców Poznania [Wytyczne...2012²⁷; Kierunkowe... 2021²⁸].

W pracach Komisji Założeń Planu oraz Narady Techniczno-Gospodarczej, bardzo ważnych z punktu widzenia treści i układu planu, brały udział osoby reprezentujące różne grupy społeczne i zawodowe. Należy także zwrócić uwagę na otwarty charakter spotkania, które było transmitowane na kanale YouTube Miasta Poznania. Informację o nim zamieszczono w Biuletynie Informacji Publicznej ZLP, na stronie internetowej ZLP oraz w gazecie Wyborczej i Głosie Wielkopolskim. Każdy z mieszkańców Poznania miał więc możliwość skorzystania z możliwości wysłuchania dyskusji o lasach komunalnych i zabrania w niej głosu.

Uwagi do projektu planu urządzenia lasu zgłosiła tylko jedna osoba – Pan Marek Smolarkiewicz z Fundacji „Na straży przyrody”. Większość Jego postulatów została zaakceptowana i uwzględniona w planie urządzenia lasu. Natomiast pojedyncze uwagi wykraczające poza zakres przedmiotu dyskusji zostaną przekazane do innych jednostek Miasta Poznania. Zapytania padły także ze strony Pani Anny Kujawa, ale one nie odnosiły się do planu urządzenia lasu, tylko do działań podejmowanych przez Zakład Lasów Poznańskich, na które również udzielono stosownych informacji.

²⁶ Salbitano F., Borelli S., Conigliano M., Chen Y. 2016. Guidelines on urban and per-urban forestry. FAO, Forestry Paper No. 178, Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations.

²⁷ Wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 183/2012/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 19.03.2012 roku. Poznań 2012.

²⁸ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

Plan urządzenia lasów komunalnych Poznania jest więc swoistym kompromisem, uwzględniającym z jednej strony potrzeby mieszkańców Poznania z punktu widzenia pełnienia przez lasy Poznania wielorakich funkcji społecznych i ochronnych, a z drugiej strony potrzebę zapewnienia trwałości lasu poprzez realizację odpowiednio ukierunkowanej gospodarki leśnej. Wszystkie strategiczne cele podane w kierunkowych wytycznych [2021]²⁹ zostały uwzględnione, a ich realizacja będzie możliwa w kolejnym dziesięcioletnim okresie.

Co to jest Komisja Założeń Planu?

Jest to spotkanie organizowane pod koniec obowiązywania dotychczas obowiązującego planu urządzenia lasu, a przed przystąpieniem do sporządzenia nowego planu urządzenia lasu. Celem spotkania jest sformułowanie wytycznych, założeń do nowego dokumentu oraz ustalenie zakresu projektowanych uzgodnień do prognozy oddziaływania nowego planu na środowisko i obszary Natura 2000. W przypadku Zakładu Lasów Poznańskich efektem spotkania były to przede wszystkim kierunkowe wytyczne dotyczące zasad gospodarowania w lasach komunalnych Poznania [2021]³⁰, oraz uwagi uczestników spotkania dotyczące powierzchni przeznaczonych do działań retencyjnych, czy też konieczność uwzględnienia w Programie Ochrony Przyrody danych z zawartych w inwentaryzacjach klinów zieleni zebranych i opracowanych na zlecenie Wydziału Kształtowania i Ochrony Środowiska,

Co to jest Narada Techniczno-Gospodarcza?

Jest spotkanie organizowane w celu końcowe ustalenia w sprawie organizacji prac urządzeniowych wraz z oceną gospodarki leśnej za okres obowiązywania poprzedniego planu urządzenia lasu oraz omówienie projektu planu urządzenia lasu.

Co stanowi treść pełnej wersji planu urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania?

Plan urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania zawiera:

- Ogólny opis (elaborat).
- Program ochrony przyrody.
- Opis taksacyjny.
- Wykaz projektowanych cięć odnowieniowych, pielęgnacyjnych i projektowanych wskazań gospodarczych z zakresu hodowli lasu.
- Operaty dla leśniczych.
- Materiały kartograficzne.

Co to jest elaborat?

Elaborat to część planu urządzenia lasu zawierająca ogólną charakterystykę lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz pozostałych gruntów i nieruchomości będących w zarządzie

²⁹ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

³⁰ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

Zakładu Lasów Poznańskich; wyniki analizy gospodarki leśnej w minionym okresie; opis przyjętych zasad określania zadań gospodarczych i ochronnych dla lasów zarządzanych przez Zakład Lasów Poznańskich; prognozę stanu zasobów drzewnych na koniec okresu gospodarczego oraz podsumowanie prac urzędniowych.

Co to jest Program Ochrony Przyrody?

Program ochrony przyrody obejmuje kompleksowy opis stanu przyrody w lasach komunalnych miasta Poznania; podstawowe zadania z zakresu ochrony przyrody i sposoby realizacji tych zadań oraz mapę walorów przyrodniczo-kulturowych.

Co to jest opis taksacyjny?

Opis taksacyjny – dotyczy wszystkich wyróżnionych w ramach inwentaryzacji tzw. wyłączeń taksacyjnych będących na stanie posiadania Zakładu Lasów Poznańskich. Dla każdego z nich podaje się powierzchnię. W przypadku drzewostanów wykonuje się opis siedliska, drzewostanu i jego elementów taksacyjnych. Podaje się opis gruntów nieleśnych, wymienia się grunty związane z gospodarką leśną. Jeśli to konieczne to określa się wskazania (gospodarcze, ochronne) na okres najbliższych 10 lat.

Co jest operat dla leśniczego?

Operat dla leśniczego obejmuje :

- opis taksacyjny z wykazem skrótów stosowanym w planie,
- wykazy cięć odnowieniowych, pielęgnacyjnych, zadań z hodowli lasu, drzewostanów do przebudowy i klasy odnowienia (KO) - wykazy zadań z możliwością wprowadzania wykonania,
- wyciąg z „Programu ochrony Przyrody” oraz z „Prognozy oddziaływania planu urządzenia lasu na środowisko” zawierające dane dotyczące leśnictwa (typy drzewostanów, chronione gatunki, chronione siedliska przyrodnicze itd.).

Co to są materiały kartograficzne?

Materiały kartograficzne stanowią przestrzenną wizualizację wyników inwentaryzacji lasu oraz różnych planów gospodarczych i ochronnych. Każda z map na własną legendę, która umożliwi odbiorcy szybką orientację w temacie (np. składów gatunkowych drzewostanów i ich wieku, typów siedliskowych lasu).

Czy w planie urządzenia lasu uwzględniono potrzeby społeczne?

Przy tworzeniu planu urządzenia lasów komunalnych Poznania uwzględniono bardzo wyraźnie potrzeby społeczne. Z funkcją rekreacyjną powiązano trzy z czterech gospodarstw, do których trafiły drzewostany przypisane do określonych stref zagospodarowania rekreacyjnego:

- gospodarstwo lasów o intensywnym zagospodarowaniu rekreacyjnym – gospodarstwo strefy A; zalicza się tu lasy w strefie intensywnej (A) i w strefie masowej (D) oraz lasy najbardziej atrakcyjne pod względem wypoczynku,

- gospodarstwo lasów o zrównoważonym zagospodarowaniu rekreacyjnym – gospodarstwo strefy B; zalicza się lasy w strefie zrównoważonej (B) i lasy średnio atrakcyjne pod względem wypoczynku,
- gospodarstwo lasów oczekujących na zagospodarowanie rekreacyjne – gospodarstwo strefy C; należą tu lasy w strefie spokojnej (C) i niedostępnej (N) oraz lasy nieatrakcyjne pod względem rekreacyjnym, czasowo zamknięte i trwale wyłączone z rekreacji.

W elaboracie zamieszczono mapę głównych ciągów pieszo-rowerowych, których celem jest odpowiednia kanalizacja ruchu, a tym samym ochrona siedlisk cennych przyrodniczo. Zadanie to jest realizowane poprzez odpowiednie oznakowanie tras turystycznych i edukacyjnych oraz przemyślane zagęszczenie elementów zagospodarowania rekreacyjnego, co jest szczególnie ważne w dużej aglomeracji miejskiej, gdzie problem antropopresji został spotęgowany przez wprowadzenie stanu nadzwyczajnego związanego np. z pandemią lub bezpieczeństwem.

W opiniowanym planie zwraca uwagę także fakt, że regulacja użytkowania nie uwzględnia klasycznego podziału na użytki rębne i przedrębne, tylko określono etat cięć odnowieniowych oraz etat pielęgnacyjnych sanitarnych i porządkujących. Wynika to oczywiście z faktu, że w przypadku lasów rosnących w miastach etat cięć (czyli rozmiar rocznego pozyskania drewna) jest wielkością wynikającą wyłącznie z potrzeb związanych z pełnieniem przez nie wyłącznie funkcji społecznych i ochronnych. Brak realizacji funkcji produkcyjnej podkreślają także wysokie wieki rębności gatunków panujących w drzew (np. dąb, jesion i buk 200 lat, sosna 160 lat, lipa 120 lat).

Na podkreślenie zasługuje to, że aby zminimalizować zmiany, jakie muszą nastąpić w odnawianym drzewostanie, określonym rodzajem i formą cięcia, należy je dokładnie rozplanować w powierzchniowej przestrzeni drzewostanu. Dzięki temu w pierwszym etapie usuwania drzew nie będzie się ingerować w strefę drzew przylegających do często odwiedzanej trasy spacerowej lub rowerowej i do jazdy konno. Gniazda lub przerzedzenie drzewostanu powinno się wykonać w stosownej odległości od tych tras, aby zachować w miarę stabilny wygląd lasu. Pozostawienie kilku drzew na gnieździe będzie sprawiać wrażenie wypełnienia przestrzeni leśnej, a jednocześnie łagodzić zmianę w dotychczasowym wyglądzie drzewostanu. Jeśli takie postępowania trzeba będzie wykonać w bezpośredniej bliskości zabudowy mieszkalnej, wówczas należy zawczasu poinformować mieszkańców o konieczności odnowienia starodrzewu i zaznaczyć, że to odnawianie nie nastąpi od razu (cięcia drzew), ale będzie trwało ok. 20-30 lat i dłużej, a zrębu zupełnego nie będzie.

Czy w planie urządzenia lasu uwzględniono zmiany klimatu?

Plan urządzenia lasów komunalnych Poznania stanowi dobry przykład działań adaptacyjnych do zmian klimatycznych. Przejawia się to tym, że w lasach komunalnych miasta Poznania proponuje się [Kierunkowe... 2021³¹] przede wszystkim rezygnację z rębni zupełnych (I). W ich miejsce zaleca się stosowanie cięć odnowieniowych w ramach rębni stopniowej udoskonalonej (IVd) i przerębowej (V), w ramach których będzie prowadzone odnowienie naturalne. W przypadku rębni gniazdowej zupełnej (IIIa) akcentuje się stosowanie cięć gniazdowych zupełnych o wydłużonym okresie odnowienia w miejscach, w których ze względów na występowanie gatunków obcych inwazyjnych bądź innych przyczyn (np. trzcinnik – *Calamagrostis sp.*, niezgodność z siedliskiem, inne) nie ma możliwości odnowienia naturalnego. Przyjęte w planie urządzenia lasu typy drzewostanu i składy gatunkowe będą traktowane orientacyjnie, z możliwością elastycznej ich modyfikacji.

Uwzględniono także postulat, że podczas prac związanych z użytkowaniem lasu należy pozostawiać leżące martwe drewno w celu akumulacji węgla organicznego i spowolnienia emisji dwutlenku węgla do atmosfery. Jednakże powyższe zalecenie będzie realizowane indywidualnie do każdego wydzielenia leśnego i w rozmiarze dostosowanym do zagrożeń wynikających z ochrony

³¹ Kierunkowe wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 863/2021/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 17 listopada 2021 roku. Poznań 2021.

przeciwpożarowej, wystąpienia gradacji owadów wtórnych, udatności odnowienia naturalnego oraz bezpieczeństwa użytkowników ścieżek i dróg leśnych. Przy głównych ciągach spacerowych bezpieczeństwo użytkowników jest najważniejsze, dlatego nie będą pozostawiane stojące martwe i zamierające drzewa oraz tych o nieprawidłowej statyce w odległości równej jednej wysokości drzewostanu od ścieżki.

Pozostawiono także możliwość naturalnego rozwoju i kształtowania się drzewostanów rosnących na siedliskach bagiennych i olsowych (Bb, BMb, LMb, Ol, OlJ) oraz drzewostanów na innych siedliskach w odległości równej ich wysokości od brzegów cieków wodnych i miejsc wypływu wód podziemnych, bez ingerencji z jakimikolwiek cięciami, poza niezbędnymi cięciami związanymi z bezpieczeństwem użytkowników ścieżek leśnych. Ekosystemy leśne będą chronione, ze szczególnym uwzględnieniem terenów podmokłych w lasach ze względu na ich znaczenie w kontekście ochrony klimatu – pełnienie funkcji rezerwarów węgla, tworzenie małej retencji wodnej w lasach, propagowanie retencji naturalnej oraz rozwiązań inspirowanych naturą.

W planie urządzenia lasu uwzględniono także zalecenie utrzymywania na pniu starodrzewi na jak największej powierzchni, z uwzględnieniem funkcji społecznych związanych głównie z bezpieczeństwem oraz funkcji ochronnych umożliwiających między innymi naturalne odnowienie lasów. Na wniosek Radnego Miasta Poznania Pana Filipa Olszaka rozszerzono prace urządzeniowe o wykaz powierzchni potencjalnej retencji, która wpłynie na mitygację negatywnych skutków zmian klimatycznych i tym samym poprawę zdrowotności zbiorowisk leśnych.

Ponadto zgodnie z „Kierunkowymi wytycznymi” lasy komunalne ze względu na zmiany klimatyczne i siedliskowe muszą ulegać przebudowie. Na początku polegać ona będzie na wykorzystywaniu naturalnych procesów odnowieniowych i regeneracyjnych, a w razie potrzeby wspieraniu zabiegami wspomagającymi skuteczne odnowienie drzew.

Czy plan urządzenia lasu dla lasów komunalnych miasta Poznania wpisuje się w definicję leśnictwa miejskiego?

Sposób opracowania planu urządzenia lasu i wynikająca z tego przyszła, na kolejny dziesięcioletni okres, realizacja zawartych nim wskazań, wpisuje się w definicję leśnictwa miejskiego, rozumianego jako „sztuka, nauka i technika (technologia) gospodarowania drzewami i zasobami leśnymi w ekosystemach miejskich i wokół nich w celu zapewnienia społecznościom miejskim korzyści psychologicznych, socjologicznych, ekonomicznych i estetycznych, jakie drzewa zapewniają społeczeństwu”. Kluczem jest tutaj słowo „sztuka”, która kojarzy się z oryginalnym, indywidualnym, nieszablonowym postrzeganiem świata, co w dużej mierze ma także miejsce w przypadku omawianego planu urządzenia lasu. Stanowi to o znaczeniu tego dokumentu dla leśników, jak i społeczeństwa.

TŁUMACZENIE NIEKTÓRYCH ZAPISÓW ZAWARTYCH W ELABORACIE

Elaborat. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA LASÓW I GRUNTÓW PRZEZNACZONYCH DO ZALESIENIA ORAZ POZOSTAŁYCH GRUNTÓW A TAKŻE NIERUCHOMOŚCI W ZARZĄDZIE ZAKŁADU LASÓW POZNAŃSKICH

Zestawienie powierzchni gruntów Lasów Komunalnych Miasta Poznania według stanu na 1.01.2023r. zawiera podział gruntów na **zalesione**, **niezalesione** i **związane z gospodarką leśną**.

Grunty zalesione dzielą się na **drzewostany** i **plantacje drzew** (plantacje nasienne, plantacje leśnych gatunków drzew szybko rosnących).

Grunty leśne niezalesione dzielą się na

- a) **w produkcji ubocznej** (plantacje choinek, plantacje krzewów, poletka łowieckie);
- b) **do odnowienia** – to grunty czasowo pozbawione drzewostanów lub porośnięte drzewami, ale niespełniające kryteriów drzewostanu (leśnicy dzielą je na zręby, halizny i płazowiny);
- c) **pozostałe powierzchnie leśne niezalesione** (przewidziane do naturalnej sukcesji; objęte szczególną ochroną fragmenty ekosystemów, nie objętych dotąd powierzchniową formą ścisłej ochrony, a kwalifikujących się do niej ze względu na szczególną rolę jaką pełnią w ekosystemach leśnych; przeznaczone do małej retencji wodnej w lasach; przewidywane wylesienia na gruntach leśnych; obszary podtopione na skutek szkód górniczych).

Grunty związane z gospodarką leśną to

- a) budynki i budowle wykorzystywane na potrzeby gospodarki leśnej,
- b) urządzenia melioracji wodnych (rowy melioracyjne, inne urządzenia melioracji wodnych),
- c) linie podziału przestrzennego lasu (linie podziału powierzchniowego, inne linie),
- d) drogi i kolejki leśne,
- e) tereny pod liniami energetycznymi i telefonicznymi,
- f) szkółki leśne (ale bez szkółek podokapowych),
- g) miejsca składowania drewna,
- h) parkingi leśne i inne „powierzchniowe” urządzenia turystyczne.

Podział powierzchniowy i numerację **oddziałów** zgodnie z zaleceniami KZP przyjęto wg poprzedniego planu.

Podział powierzchniowy to podział obiektu leśnego na mniejsze jednostki zwane **oddziałami**.

Oddział to jednostka podziału powierzchniowego najczęściej o kształcie prostokąta, którego dłuższe boki mają długość ca 500-800, a krótsze 300-400 metrów. Przeciętna wielkość oddziału wynosi około 25-30 ha. Granice oddziału tworzą bezdrzewne pasy zwane **liniami oddziałowymi** (na kierunku wschód-zachód) i **gospodarczymi** (na kierunku północ-południe).

W Lasach Komunalnych przeważa **naturalny nieregularny podział powierzchniowy** a jego sieć w terenie jest utrwalona przy pomocy granitowych **słupów oddziałowych**.

Zapis o naturalnym nieregularnym podziale powierzchniowym oznacza, że linie wyznaczające granice oddziałów nie są tworzone w sposób sztuczny, tylko wykorzystują już istniejące w lesie przerwy, przez co też kształt oddziałów zazwyczaj odbiega od klasycznego prostokąta.

Według Regionalizacji przyrodniczo-leśnej Polski (Zielony, Kliczkowska 2012) obszar lasów komunalnych położony jest w **Krainie Wielkopolsko-Pomorskiej (III)**, w dwóch **mezoregionach**: Mezoregionie Pojezierzy Wielkopolskich (III.20) - północna część Poznania oraz w Mezoregionie Równiny Opalenicko-Wrzesińskiej (III.24) - pozostała część miasta.

Kraina przyrodniczo leśna to obszar, w którym przyrodnicze warunki produkcji leśnej są kształtowane przez zróżnicowane warunki klimatyczne, czego wyrazem jest różna rola lasotwórcza buka, jodły i świerka oraz ich przydatność do celów hodowli lasu.

Mezoregion przyrodniczo-leśny wyróżniany jest na podstawie dominujących na jego obszarze powierzchniowych utworów geologicznych i związanych z nimi typów gleb oraz rodzajów i gatunków krajobrazu naturalnego.

W załącznikach do opisu ogólnego zamieszczono **tabele**:

- tabela nr II - Zestawienie powierzchni typów siedliskowych lasu wg **panujących gatunków drzew** oraz ich **bonitacji**,
- tabela nr IV - Powierzchniowa i miąższościowa tabela klas wieku wg **typów siedliskowych lasu** i gatunków panujących,
- tabela nr Va - Powierzchniowa tabela klas wieku wg rzeczywistego udziału gatunków drzew w typach siedliskowych lasu,
- tabela nr Vb - Miąższościowa tabela klas wieku wg rzeczywistego udziału gatunków drzew w typach siedliskowych lasu.

Wymienione tabele w pełni charakteryzują udział typów siedliskowych lasu.

*Tabela to skrót od pełnej nazwy zestawienia inwentaryzacyjnego jakim jest **tabela klas wieku**. Jest to zbiorcze zestawienie drzewostanów (wg ich wieku, budowy pionowej), gruntów leśnych niezalesionych (zręby, halizny, płazowiny) i gruntów nieleśnych przewidzianych w najbliższym dziesięcioleciu do zalesienia, z uwzględnieniem zazwyczaj łącznej powierzchni (w liczniku) i łącznej miąższości (w mianowniku).*

Panujący gatunek drzewa to gatunek, którego na danej powierzchni jest najwięcej, a w sytuacji, gdy jest kilka gatunków o tym samym udziale – gatunek ważniejszy gospodarczo w danych warunkach.

Bonitacja określa żyzność siedliska dla danego gatunku drzewa, najczęściej na podstawie porównania rzeczywistej wysokości gatunku drzewa do jego wysokości tabelarycznej w danym wieku.

Typ siedliskowy lasu jest podstawową jednostką w systemie klasyfikacji siedlisk leśnych, obejmującą powierzchnie leśne o zbliżonych warunkach siedliskowych, wynikających z żyzności i wilgotności gleb, podobieństwa cech klimatu oraz ukształtowania terenu i jego budowy geologicznej.

Na podstawie wytycznych zawartych w zasadach hodowli lasu, opracowań glebowo-siedliskowych, danych w PUL 2013, „Kierunkowych wytycznych...” oraz panujących na omawianym terenie uwarunkowań przyrodniczych i klimatycznych ustalono **typy drzewostanów** i optymalne składy gatunkowe upraw dla poszczególnych typów siedliskowych lasu.

*Typ drzewostanu to cel gospodarowania docelowo dla wieku dojrzałości rębnej w formie pożądanej kolejności udziału głównych gatunków drzew zapisywanych wzrastająco np. So-Db (co oznacza, że w wieku dojrzałości rębnej danego drzewostanu **gatunkiem panującym** powinien być dąb, a współpanującym sosna).*

Panujący gatunek drzewa to gatunek, którego na danej powierzchni jest najwięcej, a w sytuacji, gdy jest kilka gatunków o tym samym udziale – gatunek ważniejszy gospodarczo w danych warunkach.

Strukturę wiekową, powierzchnię i miąższość w **podklasach wieku** w porównaniu ze stanem na 2013 rok planu urządzenia lasu przedstawiono na rycinach 13 i 14. Zwraca uwagę dominacja IVa **klasy wieku** wg stanu na 1.01.2013r. i IVb wg stanu na 1.01.2023r.

Klasa wieku obejmuje dwudziestoletnie przedziały wieku (1-20, 21-40, 41-60, ..., lat). Oznacza się je cyframi rzymskimi (np. I klasa wieku to drzewostany w wieku 1-20 lat, II klasa wieku to drzewostany w wieku 21-40 lat, itd., itp.).

Podklasa wieku obejmuje dziesięcioletnie przedziały wieku (1-10, 11-20, 21-30, 31-40, 41-50, 51-60, ..., 91-100 lat), jednak są one wyróżniane tylko do wieku 100 lat. Oznacza się je literkami „a” i „b” dodawanymi do danej klasy wieku (np. Ia podklasa wieku obejmuje drzewostany w wieku 1-10 lat, Ib podklasa wieku obejmuje drzewostany w wieku 11-20 lat, itd., itp.).

Dla charakterystyki stanu lasu poniżej zamieszcza się zestawienie powierzchni drzewostanów wg **stopnia dostosowania do siedliska**.

*Stopień dostosowania do siedliska to inaczej **zgodność obecnego składu gatunkowego drzewostanu z typem drzewostanu**. Są trzy stopnie zgodności (składy gatunkowe **zgodne, częściowo zgodne i niezgodne** z typem drzewostanu), ustalone wg oddzielnych kryteriów dla upraw i młodników w wieku do 10 lat oraz dla drzewostanów w wieku powyżej 10 lat.*

Elaborat. **KOREFERAT** wykonawcy projektu planu urządzenia lasu do analizy gospodarki leśnej ubiegłego okresu gospodarczego opracowanej przez Dyrektora Zakładów Lasów Poznańskich za okres **1.01.2013 - 31.12.2022**

Właściwie stosowano **nawroty** i **następstwo cięć** - zgodnie z zasadami **ładu czasowo-przestrzennego**, a wykonana powierzchnia była zgodna z planem urządzenia lasu. Zmiany dotyczące lokalizacji cięć były głównie spowodowane przyczynami sanitarnymi takimi jak **wiatrołomy** i **wiatrowały**.

Ład czasowy – sposób rozłożenia w określonym czasie podstawowych czynności gospodarczych w drzewostanach, zapewniający pobór użytków drzewnych, zgodnie z wyliczonym **etatem** rębnym, przy zachowaniu ładu przestrzennego w lesie.

Etat – rozmiar rocznego użytkowania w gospodarstwie leśnym określany miąższościowo i/lub powierzchniowo.

Ład przestrzenny - postulat wysuwany przy urządzeniu lasu, wymagający doprowadzenia do właściwego układu (sąsiedztwa) drzewostanów różnego wieku w przestrzeni oraz ich właściwej budowy (struktury) wewnętrznej. Ład przestrzenny zapewnia prawidłowy kierunek oraz następstwo i nawrót cięć w granicach wyznaczonych **ostępów**.

Ostęp - obszar lasu, na którym prowadzi się jednolite, powiązane ze sobą w czasie i przestrzeni działania gospodarcze w ramach określonego sposobu zagospodarowania i rębni.

Nawrót cięć – czas, jaki powinien upłynąć między założeniem dwu sąsiednich zrębów w ostępie.

Następstwo cięć – uszeregowanie kolejnych zrębów w ostępie z zachowaniem właściwego kierunku cięć dla wytworzenia wzajemnej osłony drzewostanów.

Wiatrołom – drzewo złamane przez silny wiatr.

Wiatrował – drzewo wyrwane z korzeniami przez wiatr.

Wykonane cięcia pielęgnacyjne w drzewostanach prowadziły do utrzymania lub poprawy stabilności mechanicznej drzewostanów i sprawności siedliska przy zachowaniu naturalnej różnorodności biologicznej lasu. W bardzo wielu przypadkach były to **trzebieże o charakterze przekształceniowym** mające na celu **przebudowę drzewostanu**.

Trzebieże o charakterze przekształceniowym - zabiegi pielęgnacyjne prowadzone w drzewostanach o zubożonym składzie gatunkowym i o uproszczonej strukturze piętrowej w stosunku do zajmowanych siedlisk.

Przebudowa drzewostanu – zmiana składu gatunkowego i/lub wieku i/lub budowy pionowej drzewostanu. Promuje się gatunki cenne zgodne z siedliskiem.

Elaborat. OPIS ZASAD OKREŚLANIA ZADAŃ WRAZ Z ZESTAWIENIAMI TYCH ZADAŃ

Przebudowa drzewostanów, która odbywa się przez zastosowanie zabiegów technicznych i hodowlanych, realizowana jest poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów w planie urządzenia lasu, takich jak:

- zaliczenie drzewostanów do **klasy odnowienia**,
- dobór zasadnej **rębni**,
- różne nasilenie i dyspozycję cięć pielęgnacyjnych,
- zmianę docelowego składu gatunkowego (wyjątkowo gatunek główny, zmiany mogą dotyczyć przede wszystkim gatunków domieszkowych),
- obniżenie lub wydłużenie indywidualnego **wieku rębności**,
- zmianę struktury przestrzennej, np. wstrzymanie dolesienia niektórych **luk**,
- zmianę **struktury pionowej**.

Do przebudowy przeznaczone są:

- lasy do końca IV klasy wieku o charakterze monokultur iglastych lub o niewłaściwym dla danego siedliska składzie gatunkowym,
- drzewostany o słabej zdrowotności i złym stanie sanitarnym,
- drzewostany uszkodzone przez pożar lub wiatr.

(...)

A. Drzewostany do pilnej przebudowy pełnej przy zastosowaniu cięć odnowieniowych w I 10-leciu tj.:

- drzewostany o **niskim zadrzewieniu**,
- drzewostany **uszkodzone w stopniu 3**,
- drzewostany dojrzałe o **składzie gatunkowym niezgodnym z TD**.

Przebudowa drzewostanu – zmiana składu gatunkowego i/lub wieku i/lub budowy pionowej drzewostanu.

Klasa odnowienia (KO) – drzewostan jednocześnie użytkowany rębnią złożoną (nie zupełną!) i odnawiany, z dużym udziałem młodego pokolenia.

Rębnia - jest to sposób cięcia prowadzący do pozyskania drewna i stworzenia warunków do odnowienia lasu. W przypadku lasów komunalnych są to cięcia odnowieniowe.

Indywidualny wiek rębności – inaczej wiek rębności drzewostanu, określany indywidualnie dla każdego drzewostanu podczas taksacji lub przyjmowane schematycznie w wielkości wynikającej wprost z przeciętnego wieku rębności przyjętego dla gatunku drzewa, który panuje w drzewostanie.

Luka – powierzchnia pozbawiona drzew w drzewostanach II klasy wieku i starszych, ale nie przeznaczonych do użytkowania rębnego.

Struktura pionowa – inaczej budowa pionowa drzewostanu. Leśnicy wyróżniają drzewostany jednopiętrowe, dwupiętrowe, wielopiętrowe, klasę odnowienia, klasę do odnowienia, budowę przerębowa.

Niskie zadrzewienie – inaczej niski czynnik zadrzewienia. Wskaźnik ustalany najczęściej przez porównanie miąższości rzeczywistej do miąższości tabelarycznej na 1 ha.

Stopień uszkodzenia drzewostanu – są trzy stopnie, w zależności od ilości uszkodzeń (1 – do 20%; 2 – 30-50%; 3 – powyżej 50% uszkodzonych drzew w drzewostanie).

Zgodność obecnego składu gatunkowego drzewostanu z typem drzewostanu - są trzy stopnie zgodności (składy gatunkowe **zgodne**, **częściowo zgodne** i **niezgodne** z typem drzewostanu), ustalone wg oddzielnych kryteriów dla upraw i młodników w wieku do 10 lat oraz dla drzewostanów w wieku powyżej 10 lat.

Przeciętne wieki rębności dla panujących gatunków drzew zostały ustalone na Komisji Założeń Planu.

- Db, Js, Bk 200 lat
- So, Js, Dg 160 lat
- Lp 120 lat
- Gb, Brz, Ol, Ak 80 lat
- Os, Tp 50 lat

Przeciętny wiek rębności - jest ustalany dla gatunków panujących w danym obiekcie na Komisji Założeń Planu, uwzględniając m.in. wykaz podany dla niektórych gatunków w Instrukcji Urządzania Lasu oraz lokalne uwarunkowania i funkcje pełnione przez drzewostany. Ustalone dla lasów komunalnych miasta Poznania wieki rębności są bardzo wysokie, gdyż uwzględniają fakt, że lasy miejskie nie pełnią funkcji produkcyjnych, tylko ochronne i społeczne. Jednocześnie bardzo ważnym jest fakt, że osiągnięcie wieku rębności nie oznacza automatycznego uprzątnięcia drzewostanu, tylko rozpoczęcie wieloletniego procesu odnowieniowego.

Ogółem zaplanowane cięcia odnowieniowe 6 376 m³ netto, wraz ze spodziewanym 5% przyrostem 320 m³ netto wynoszą **6 696 m³ netto**. Przyjęty etat traktowany będzie jako maksymalny.

Etat – rozmiar rocznego użytkowania w gospodarstwie leśnym określany miąższościowo i/lub powierzchniowo.

Cięcia odnowieniowe należy wykonywać głównie przy pomocy **rębni IVd** oraz **V** z długim okresem odnowienia.

Rębnia IVd – rębnia stopniowa udoskonalona.

Rębnia V – rębnia przerębowa.

Okres odnowienia – liczba lat jaka upływa od rozpoczęcia odnowienia drzewostanu do jego zakończenia.

W ramach cięć pielęgnacyjnych należy preferować drzewa cenne oraz zgodne z **typem drzewostanu**. Należy również odślaniać cenne podokapowe odnowienia. **Podsadzenia, podrosty, podrosty o charakterze II piętra** oraz drzewa w II piętrze zajmują 602,16 ha (190 wydzieleń) powierzchni manipulacyjnej Lasów Komunalnych tj. 26,5% całkowitej powierzchni zalesionej.

Typ drzewostanu to cel gospodarowania docelowo dla wieku dojrzałości rębnej w formie pożądanej kolejności udziału głównych gatunków drzew zapisywanych wzrastająco np. So-Db (co oznacza, że w wieku dojrzałości rębnej danego drzewostanu gatunkiem panującym powinien być dąb, a współpanującym sosna).

Podsadzenia – najmłodsze pokolenie drzewostanu z odnowienia sztucznego do wysokości 0,5 m.

Podrosty – najmłodsze pokolenie drzewostanu z odnowienia naturalnego lub sztucznego o wysokości powyżej 0,5 m.

Podrost o charakterze II piętra - to podrost który osiągnął stosowne wymiary pozwalające na określenie miąższości grubizny; zalicza się do tej warstwy pojedyncze, wyróżniające się egzemplarze drzewek w kępach podrostu, nie spełniających kryteriów piętra drzewostanu.

Rozmiar prac wynikający z planu hodowli lasu na bieżące 10-lecie przedstawia się następująco:

Odnowienia otwarte – zalesienia gruntów nieleśnych zaprojektowano na powierzchni 8,91 ha.

Odnowienia pod osłoną w drzewostanach projektowanych do cięć odnowieniowych zaprojektowano na łącznej powierzchni 29,51 ha.

Podsadzenia produkcyjne zaprojektowano na pow. 18,55 ha na siedliskach LMśw oraz BMśw, jako przebudowę drzewostanów niezgodnych z TD lub drzewostanów uszkodzonych.

Dolesienie luk zaprojektowano na łącznej powierzchni 0,43 ha. Są to powierzchnie, których uproduktywnienie z gospodarczego punktu widzenia jest uzasadnione.

Zgodnie z protokołem KZP odstąpiono od obligatoryjnego zalesiania luk o pow. do 0,1 ha.

Poprawki i uzupełnienia w uprawach i młodnikach istniejących zaprojektowano na powierzchni 0,95 ha.

Pielęgnację gleby zaprojektowano w uprawach istniejących, wymagających tego zabiegu na łącznej powierzchni 36,15 ha.

Cięcia pielęgnacyjne (CPu) zaprojektowano na **uprawach** założonych w ubiegłym okresie na łącznej powierzchni 50,06 ha.

Cięcia pielęgnacyjne (CPm) zaprojektowano w **młodnikach** jako jednorazowy zabieg na łącznej powierzchni 92,31 ha.

Melioracje agrotechniczne zaprojektowano na wszystkich powierzchniach projektowanych do użytkowania rębego na łącznej powierzchni 57,02 ha.

Podsadzenia – najmłodsze pokolenie drzewostanu z odnowienia sztucznego do wysokości 0,5 m.

TD - typ drzewostanu to cel gospodarowania docelowo dla wieku dojrzałości rębnej w formie pożądanej kolejności udziału głównych gatunków drzew zapisywanych wzrastająco np. So-Db (co oznacza, że w wieku dojrzałości rębnej danego drzewostanu gatunkiem panującym powinien być dąb, a współpanującym sosna).

Luka – powierzchnia pozbawiona drzew w drzewostanach II klasy wieku i starszych, ale nie przeznaczonych do użytkowania rębego.

Dolesienie – wykonuje się w drzewostanach w wieku powyżej 20 lat i jest wprowadzanie młodego pokolenia lasu na lukach.

Poprawki – wprowadzenie w uprawach leśnych do lat 5 nowych sadzonek lub wykonywanie siewu w miejscach, w których wcześniej wysiane nasiona nie wzeszły lub zasadzone sadzonki obumarły.

Uzupełnienia - wprowadzenie w uprawach lub młodnikach leśnych w wieku od 6 do 20 lat nowych sadzonek lub wykonywanie siewu w miejscach, w których wcześniej wysiane nasiona nie wzeszły lub zasadzone sadzonki obumarły.

Pielęgnacja gleby – ogół zabiegów, które mają na celu utrzymanie gleby w odpowiedniej sprawności (np. spulchnianie, odchwaszczanie).

Uprawa – młode pokolenie lasu do momentu osiągnięcia zwarcia.

Młodnik – od uprawy po osiągnięciu przez nią zwarcia koron drzew do (w zależności od gatunku i warunków siedliskowych) około 20-30 lat.

Melioracje agrotechniczne – specjalne sposoby uprawy i przygotowania gleby do zalesienia i odnowienia.

SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ UŻYTYCH W PLANIE URZĄDZENIA LASU DLA LASÓW KOMUNALNYCH MIASTA POZNANIA

Bonitacja (klasa bonitacji) – wskaźnik produkcyjnej zdolności drzewostanu*, który najczęściej wyraża się wysokością* gatunku panującego w drzewostanie^*. Bonitację określa się w tzw. klasach – przykładowo u sosny klasa Ia (najwyższa dla tego gatunku) oznacza, że gatunek rośnie w optymalnych dla siebie warunkach.

Budowa drzewostanu – patrz struktura drzewostanu

Budowa przerębowa (BP) – jedna z budów (struktur) pionowych drzewostanów*; są to drzewostany, w których budowie biorą udział grupy i kępy drzew w różnym wieku i o różnej wysokości, przenikające się nawzajem na całej powierzchni. Dla optymalnej budowy przerębowej charakterystyczne jest wypełnianie przestrzeni masą asymilacyjną oraz duże zróżnicowanie grubości drzew na małej powierzchni drzewostanu.

Cięcia odnowieniowe (CO) – w lasach miejskich oznacza jaką rębnią lub rodzajem cięć pielęgnacyjnych należy rozpocząć proces odnawiania drzewostanu* w przypadkach, gdy:

- drzewostan* osiągnął fazę naturalnego rozpadu i dalsze utrzymywanie go na pniu byłoby sprzeczne z rekreacyjnymi (zdrowotnymi) funkcjami lasu: intensywne obumieranie drzew ze starości, niebezpieczeństwo powstawania złomów i wywrotów, nadmierne przerzedzenie niewywołujące odnowienia naturalnego itp.,
- drzewostan* kwalifikuje się do przebudowy* ze względu na złą jakość hodowlaną; lub całkowitą niezgodność z docelowym typem drzewostanu; lub wystąpienie kłęski żywiołowej; lub znaczną degradacją siedliska,
- budowa drzewostanu* wymaga uporządkowania istniejących już podrostów* lub nalotów* w celu ich wykorzystania do dalszej hodowli,
- drzewostan* znajduje się w fazie odnowienia i został zakwalifikowany do klasy odnowienia* (KO).

Cięcia pielęgnacyjne (P) – w lasach miejskich służą przede wszystkim do kształtowania budowy drzewostanu*, jego zróżnicowania przestrzennego, stworzeniu warunków (drzewostany starsze) do inicjowania odnowienia naturalnego lub wprowadzania podsadzeń.

Cięcia krajobrazowe (CK) – w lasach miejskich polegają na kształtowaniu krajobrazu leśnego o cechach warunkujących optymalny efekt wypoczynku w środowisku leśnym. Wykonuje się je zwykle w pierwszym etapie przystosowania lasu do wypoczynku. Cięciami krajobrazowymi mogą być objęte wszystkie fazy rozwojowe drzewostanów* (poza uprawami* i młodnikami*). Cięcia te powinny projektować się z dużą ostrożnością i w niezbędnym rozmiarze powierzchniowym oraz miąższościowym, aby ograniczyć do minimum skutki naruszenia ekosystemu leśnego.

Cięcia sanitarne (CS) – w lasach miejskich mają na celu utrzymanie dobrego stanu zdrowotnego drzewostanów*. Powinny być wykonywane systematycznie każdego roku na całym obszarze lasów.

Cięcia porządkujące (CP) – w lasach miejskich wykonuje się dla utrzymania estetyki lasu i jego przejrzystości po obu stronach tras spacerowych i rowerowych. Polegają one głównie na: usuwaniu

rozrośniętych i zbyt gęstych krzewów, zwisających nisko gałęzi, likwidacji drzew pochylonych nad drogami, usuwaniu drzew przewróconych na trasy spacerowe itp.

Czynnik zadrzewienia – patrz wskaźnik zadrzewieni.

Dolesienie – wykonuje się w drzewostanach* w wieku powyżej 20 lat i jest wprowadzanie młodego pokolenia lasu* na lukach*.

Drągowina to faza rozwoju drzewostanu*, w której następuje zwolnienie tempa wzrostu na wysokość i kulminacja przyrostu na grubość.

Drzewostan (wydzielenie drzewostanowe) to najmniejsza jednostka ewidencji i planowania wyodrębniona w toku prac urzędzeniowych. Obejmuje fragment lasu (w ramach oddziału) różniący się od otoczenia swoistymi cechami taksacyjnymi, a w szczególności wiekiem i składem gatunkowym*.

Etat – rozmiar rocznego użytkowania w gospodarstwie* leśnym określany miąższościowo i/lub powierzchniowo.

Gatunek panujący – gatunek przeważający ilościowo lub powierzchniowo. Gdy udział dwóch lub większej liczby gatunków jest jednakowy, na pierwszym miejscu powinien być podany ten gatunek, którego udział w składzie jest gospodarczo bardziej pożądanym na danym siedlisku. W opisie taksacyjnym* jest podawany jako pierwszy w składzie gatunkowym* drzewostanu*.

Gospodarstwo jest to pewien obszar lasu*, zwarty lub rozdzielony przestrzennie, o zbliżonych warunkach siedliskowych, dla którego przyjęta funkcja lasu wyznacza ten sam cel gospodarki leśnej, jednakowy sposób zagospodarowania i rodzaj rębni.

Halizna to powierzchnia pozbawiona drzewostanu* dłużej niż pięć lat oraz uprawy* i młodniki* I klasy wieku* o czynniku zadrzewienia* niższym niż 0,5.

Hodowla lasu to dyscyplina naukowa badająca biologiczne procesy zachodzące w lesie oraz związki lasu z warunkami klimatycznymi, wodnymi i glebowymi. Hodowla lasu to także praktyczne zasady i sposoby odnawiania i pielęgnowania poszczególnych gatunków drzew oraz ich zbiorowisk (drzewostanów*), sposoby przebudowy lub przemiany drzewostanów oraz plantacyjnej uprawy drzew i zadrzewień*.

Indywidualny wiek rębności – inaczej wiek rębności drzewostanu, określany indywidualnie dla każdego drzewostanu podczas taksacji lub przyjmowane schematycznie w wielkości wynikającej wprost z przeciętnego wieku rębności* przyjętego dla gatunku drzewa, który panuje w drzewostanie*.

Klasa do odnowienia (KDO) – jedna z budów pionowych drzewostanów*; są to drzewostany, w których rozpoczęto proces odnowienia z zastosowaniem rębni złożonych (w zasadzie w ubiegłym okresie gospodarczym), lecz nie spełniające kryteriów klasy odnowienia, tzn. wymagające uprzedniego odnowienia* jako bezwzględnego warunku kontynuacji cięć rębniami złożonymi.

Klasa odnowienia (KO) – jedna z budów pionowych drzewostanów*; są to drzewostany, które podlegają równocześnie użytkowaniu rębniami złożonymi* i odnowieniu pod osłoną i w których co najmniej 50% powierzchni, a w drzewostanach użytkowanych rębniami gniazdowymi* i stopniowymi* – co najmniej 30%, zostało odnowione naturalnie lub sztucznie gatunkami głównymi o pełnej przydatności hodowlanej.

Klasa wieku to umowny dwudziestoletni okres, umożliwiający zbiorcze grupowanie drzewostanów* według ich wieku, zgodnie z poniższym schematem:

- I klasa wieku: drzewostany od 1 roku do 20 lat,
- II klasa wieku: drzewostany od 21 do 40 lat,
- III klasa wieku: drzewostany od 41 do 60 lat,
- IV klasa wieku: drzewostany od 61 do 80 lat,
- V klasa wieku: drzewostany od 81 do 100 lat,
- VI klasa wieku: drzewostany od 101 do 120 lat,
- VII klasa wieku: drzewostany od 121 do 140 lat itd.

Kraina przyrodniczo-leśna – jest jednostką regionalizacji w której przyrodnicze warunki produkcji leśnej są kształtowane przez zróżnicowane na obszarze kraju warunki klimatyczne, czego wyrazem jest różna rola lasotwórcza buka, jodły i świerka oraz ich przydatność do celów hodowli lasu. Przy ustalaniu granic krain uwzględniono granice mezoregionów*, zasięgi zlodowaceń, rzeźbę terenu oraz klasę krajobrazów naturalnych

Las, w rozumieniu Ustawy o lasach (rozdz. 1, art. 3), a więc z punktu widzenia prawa, jest to grunt:

1. zwartej powierzchni, co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony:
 - a) przeznaczony do produkcji leśnej,
 - b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego,
 - c) wpisany do rejestru zabytków;
2. związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane na potrzeby gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne.

Luka – powierzchnia pozbawiona drzew w drzewostanach* II klasy wieku* i starszych, ale nie przeznaczonych do użytkowania rębego.

Ład czasowy – sposób rozłożenia w określonym czasie podstawowych czynności gospodarczych w drzewostanach, zapewniający pobór użytków drzewnych, zgodnie z wyliczonym etatem* rębnym, przy zachowaniu ładu przestrzennego* w lesie*.

Ład przestrzenny - postulat wysuwany przy urządzaniu lasu, wymagający doprowadzenia do właściwego układu (sąsiedztwa) drzewostanów* różnego wieku w przestrzeni oraz ich właściwej budowy (struktury)* wewnętrznej. Ład przestrzenny zapewnia prawidłowy kierunek oraz następstwo* i nawrót cięć* w granicach wyznaczonych ostępów*.

Mapa gospodarcza jest wykonywana w skali 1:5000, co oznacza, że 1 cm na mapie odpowiada 50 m w terenie.

Mapa przeglądowa jest wykonywana w skali 1:25 000, co oznacza, że 1 cm na mapie odpowiada 250 m w terenie. Mapy przeglądowe służą do przestrzennej wizualizacji zbioru informacji o drzewostanach, siedliskach, funkcjach lasu. Dwie podstawowe mapy przeglądowe to mapa przeglądowa drzewostanów i mapa przeglądowa siedlisk.

Mapa sytuacyjna jest wykonywana w skali 1:50 000 lub 1:100 000, co oznacza, że 1 cm na mapie odpowiada w rzeczywistości odpowiednio 500 lub 1000 m. Znajdują się na niej m.in. podział lasów

nadleśnictwa na oddziały i leśnictwa, położenie miast i wsi wraz z ich nazwami, drogi, granice państwa, województw, powiatów i gmin, granice krain przyrodniczo-leśnych i mezoregionów.

Melioracje agrotechniczne – specjalne sposoby uprawy i przygotowania gleby do zalesienia i odnowienia.

Mezoregion przyrodniczo-leśny jest podstawową jednostką regionalizacji wyróżnioną na podstawie dominujących na jego obszarze powierzchniowych utworów geologicznych i związanych z nimi typów gleb oraz rodzajów i gatunków krajobrazu naturalnego. Charakter przyrodniczy (także środowiskotwórczy) mezoregionu wynika z jego lesistości, w tym ilości i wielkości kompleksów leśnych, odpowiednich zbiorowisk potencjalnej roślinności naturalnej oraz liczniejszego występowania określonych typów siedliskowych lasu. Charakter gospodarczy i społeczny mezoregionu wynika z jego specyfiki, to jest warunków siedliskowych, składu gatunkowego i wieku drzewostanów, ilości i jakości zasobów drzewnych i nie drzewnych oraz głównych funkcji pełnionych przez lasy, na które istotny wpływ (poza potrzebami społeczeństwa) ma położenie w stosunku do miast i regionów przemysłowych. Mezoregiony różnią się ponadto hydrografią – liczbą cieków oraz liczbą i powierzchnią zbiorników wodnych, a także sposobami użytkowania ziemi oraz infrastrukturą i stopniem przekształcenia środowiska

Miąższość drzewa to jego cecha, której odpowiednikiem jest objętość regularnych brył obrotowych wyrażana w metrach sześciennych, wyrażana jest w metrach sześciennych.

Miąższość drzewostanu jest sumą miąższości (wyrażaną w metrach sześciennych) wszystkich drzew rosnących w drzewostanie.

Młodnik to uprawa po osiągnięciu zwarcia*, tzn. gdy gałęzie sąsiadujących ze sobą drzewek zaczynają się stykać ze sobą. Powoduje to wzrost konkurencji między osobnikami o światło, wodę i składniki mineralne. W konsekwencji następuje zróżnicowanie poszczególnych drzew pod względem wysokości i grubości.

Nalot – dolna warstwa drzewostanu składające się z gatunków odpowiednich dla danego siedliska, o pełnej przydatności hodowlanej, rokujących nadzieję na utworzenie przyszłego drzewostanu*. Nalot pochodzi z odnowienia naturalnego pod osłoną i nie przekracza 0,5 m wysokości*.

Następstwo cięć – uszeregowanie kolejnych zrębów w ostępie z zachowaniem właściwego kierunku cięć dla wytworzenia wzajemnej osłony drzewostanów*.

Nawrót cięć, czyli liczba lat między kolejnymi cięciami, może wynosić dla rębni zupełnej 4-5 lat, rębni częściowej i stopniowej 3-6 lat, rębni gniazdowej 5-15 lat i rębni przerębowej 5-10 lat.

Oddział to jednostka podziału powierzchniowego* najczęściej o kształcie prostokąta, którego dłuższe boki mają długość ca 500-800, a krótsze 300-400 metrów. Przeciętna wielkość oddziału wynosi około 25-30 ha. Granice oddziału tworzą bezdrzewne pasy zwane liniami oddziałowymi (na kierunku wschód-zachód) i gospodarczymi (na kierunku północ-południe).

Odnowienie lasu oznacza powstawanie nowych drzewostanów na gruntach objętych produkcją leśną i to zarówno na powierzchniach znajdujących się pod osłoną starszych drzewostanów, jak i przejściowo bez jego osłony, np. na zrębie. Jeżeli drzewostan powstaje samorzutnie z samosiewu lub wskutek rozmnażania wegetatywnego, to taki sposób odnowienia nazywa się naturalnym, a jeśli w wyniku wysiewu nasion lub posadzenia sadzonek, to taki sposób odnowienia nazywa się sztucznym.

Okres odnowienia jest to czas upływający od rozpoczęcia procesu odnowienia w drzewostanie dojrzałym do odnowienia do ostatniego cięcia uprzątającego resztę starodrzewu. Wyróżnia się okres odnowienia krótki (do 10 lat), średni (11-20 lat), długi (21-40 lat) i bardzo długi (powyżej 40 lat).

Okres uprzątnięcia – to czas, w którym przewiduje się uprzątnięcie drzewostanu macierzystego osłaniającego istniejące już odnowienie.

Opis taksacyjny jest sporządzany dla wszystkich gruntów będących w zarządzie nadleśnictwa (m.in. dla wszystkich drzewostanów). Zawiera on podstawowe informacje o pododdziałach – powierzchnia, dane adresowe (numer oddziału i literę pododdziału), rodzaj powierzchni oraz jej opis o różnym stopniu szczegółowości. W przypadku wyłączeń drzewostanowych konieczny jest szczegółowy opis siedliska i drzewostanu. Opis danego poddziału może zawierać wskazanie gospodarcze/ochronne na najbliższe 10 lat.

Ostęp - obszar lasu*, na którym prowadzi się jednolite, powiązane ze sobą w czasie i przestrzeni działania gospodarcze w ramach określonego sposobu zagospodarowania* i rębni*.

Panujący gatunek drzewa to gatunek, którego na danej powierzchni jest najwięcej, a w sytuacji, gdy jest kilka gatunków o tym samym udziale – gatunek ważniejszy gospodarczo w danych warunkach.

Pielęgnowanie drzewostanu oznacza wszelkie zabiegi wykonywane w okresie jego wzrostu (od uprawy do osiągnięcia dojrzałości), których celem jest zwiększenie odporności na czynniki biotyczne i abiotyczne oraz kształtowanie wartości użytkowej.

Pielęgnacja gleby – ogół zabiegów, które mają na celu utrzymanie gleby w odpowiedniej sprawności (np. spulchnianie, odchwaszczenie).

Pierśnica – grubość (średnica) drzewa stojącego na pniu mierzona na wysokości 1,3 m.

Plan urządzenia lasu dla nadleśnictwa sporządza się na 10 lat, według stanu na 1 stycznia pierwszego roku obowiązywania planu. Jest on dokumentem prawnym będącym podstawą prowadzenia wszelkiej działalności gospodarczej i ochronnej w nadleśnictwie. Przedmiotem planu są lasy* oraz grunty przeznaczone do zalesienia.

Płazowina to powierzchnia porośnięta drzewami II klasy wieku*, o czynniku zadrzewienia* do 0,3 włącznie, albo drzewami III i wyższych klas wieku* o czynniku zadrzewienia* do 0,2 włącznie.

Podklasa wieku – umowny dziesięcioletni okres, wyróżniany w drzewostanach* w wieku od 1 roku do 100 lat:

- Ia podklasa wieku: drzewostany od 1 roku do 10 lat,
- Ib podklasa wieku: drzewostany od 11 do 20 lat,
- IIa podklasa wieku: drzewostany od 21 do 30 lat,
- IIb podklasa wieku: drzewostany od 31 do 40 lat,
- IIIa podklasa wieku: drzewostany od 41 do 50 lat,
- IIIb podklasa wieku: drzewostany od 51 do 60 lat,
- IVa podklasa wieku: drzewostany od 61 do 70 lat,
- IVb podklasa wieku: drzewostany od 71 do 80 lat,
- Va podklasa wieku: drzewostany od 81 do 90 lat,
- Vb podklasa wieku: drzewostany od 91 do 100 lat.

Podrost - – dolna warstwa drzewostanu* składające się z gatunków odpowiednich dla danego siedliska, o pełnej przydatności hodowlanej, rokujących nadzieję na utworzenie przyszłego drzewostanu. Podrost może pochodzić z odnowienia naturalnego lub sztucznego i przekracza 0,5 m wysokości*.

Podrost o charakterze II piętra - to podrost który osiągnął stosowne wymiary pozwalające na określenie miąższości grubizny; zalicza się do tej warstwy pojedyncze, wyróżniające się egzemplarze drzewek w kępach podrostu, nie spełniających kryteriów piętra drzewostanu.

Podsadzenie – dolna warstwa drzewostanu* składające się z gatunków odpowiednich dla danego siedliska, o pełnej przydatności hodowlanej, rokujących nadzieję na utworzenie przyszłego drzewostanu. Podsadzenie pochodzi z odnowienia sztucznego pod osłoną i nie przekracza 0,5 m wysokości*.

Podszyt to warstwa krzewiasta lasu, do której można zaliczyć takie gatunki drzewiaste, które nie rokują nadziei na prawidłowy rozwój i wejście do piętra drzewostanu. Podszyt wywiera korzystny wpływ na funkcjonowanie lasu, ponieważ:

- opadłe liście wzbogacają ściółkę leśną i przyspieszają jej rozkład,
- jest miejscem bytowania różnych gatunków zwierząt (w tym ptaków), przez co zwiększa się odporność biologiczną lasu,
- łagodzi mikroklimat,
- w starszych drzewostanach chroni glebę przed zadarnieniem.

Podział powierzchniowy to przestrzenny podział kompleksów leśnych na mniejsze terytorialnie jednostki o trwałym charakterze, odpowiednio ponumerowane i oznakowane, zwane oddziałami*.

Pokrywa runa określa się, podając jej typ. Wyróżnia się następujące typy pokrywy:

- naga – brak ścioly i runa,
- ściola – tylko ściola, brak runa,
- zielna – płaty roślin zielnych,
- mszysta – kobierce mchów zajmują całą bądź przeważającą część powierzchni,
- mszysto-czernicowa – kobierce mchów na przemian z płatami borówek,
- zadarniona – przeważają kobierce traw płytko zakorzenionych lub łany borówek,
- silnie zadarniona – przeważa roślinność trawiasta występująca zwarcie i tworząca silnie przeplatający się system korzeni; odnowienie lub zalesienie wymaga stosowania zabiegów agrotechnicznych,
- silnie zachwaszczona – roślinność runa występuje zwarcie, składa się z roślin silnie i głęboko ukorzeniających się albo dających kłącza lub rozłogi, co uniemożliwia odnowienie lasu lub zalesienie bez zabiegów agrotechnicznych.

Poprawki – wprowadzenie w uprawach leśnych do lat 5 nowych sadzonek lub wykonywanie siewu w miejscach, w których wcześniej wysiane nasiona nie wzeszły lub zasadzone sadzonki obumarły.

Powierzchnie leśne niezalesione przeznaczone do odnowienia to zręby*, halizny* i płazowiny*.

Powierzchnie leśne niezalesione w produkcji ubocznej są to założone na gruntach zaliczonych do lasów: plantacje choinek, plantacje krzewów, poletka łowieckie.

Pozostałe powierzchnie leśne niezalesione to:

- przewidziane do naturalnej sukcesji, w szczególności powierzchnie referencyjne wyznaczone

- dla obserwacji procesów naturalnych w lasach*;
- objęte szczególną ochroną fragmenty ekosystemów, nie objętych dotąd powierzchniową formą ścisłej ochrony, a kwalifikujących się do niej ze względu na szczególną rolę jaką pełnią w ekosystemach leśnych, w szczególności płaty roślinności ściśle chronionej (np. polany w strefie górnej granicy lasu) lub ostoje niektórych zwierząt ściśle chronionych (np. powierzchni otwartych w ostojach węża Eskulapa);
 - przeznaczone do małej retencji wodnej w lasach, do których zalicza się śródleśne „oczka wodne”, bagienka, mszary, torfowiska oraz inne naturalne zbiorniki wodne;
 - wylesienia na gruntach leśnych przewidzianych do wyłączenia z produkcji na podstawie decyzji dyrektora rdLP (dotyczy przede wszystkim gruntów już wylesionych, lecz jeszcze nie przekwalifikowanych na nieleśne w ewidencji gruntów i budynków);
 - obszary podtopione na skutek szkód górniczych (do czasu ich rekultywacji).

Przebudowa drzewostanu – zmiana składu gatunkowego i/lub wieku i/lub budowy pionowej drzewostanu*.

Przeciętny wiek rębności - jest ustalany dla gatunków panujących w danym obiekcie na Komisji Założeń Planu, uwzględniając m.in. wykaz podany dla niektórych gatunków w Instrukcji Urządzenia Lasu oraz lokalne uwarunkowania i funkcje pełnione przez drzewostany. Ustalone dla lasów komunalnych miasta Poznania wieki rębności są bardzo wysokie, gdyż uwzględniają fakt, że lasy miejskie nie pełnią funkcji produkcyjnych, tylko ochronne i społeczne.

Przestoje, nasienniki i przedrosty - pojedyncze drzewa, które nie zalicza się do składu gatunkowego drzewostanu*.

Rębnia określa zasady wykonywania całego zespołu czynności, które mają na celu stopniową przemianę pokoleń w lesie w sposób zapewniający równoczesne usuwanie drzew lub drzewostanów, tworzenie najkorzystniejszych warunków do zainicjowania i rozwoju nowego pokolenia drzew pożądanych gatunków, kształtowanie odpowiedniej budowy drzewostanu, zapewnienie naturalnej różnorodności biologicznej i trwałości w zmieniających się warunkach środowiska. Wyróżnia się rębnie: zupełne* (symbol I), częściowe* (symbol II), gniazdowe* (symbol III), stopniowe* (symbol IV), przerębnowa* (symbol V).

Rębnia częściowa polega na rozłożeniu cięć rębnych na kilka etapów – cięcia przygotowawcze, obsiewne, odsłaniające i uprzątające. Jest stosowana, gdy chce się otrzymać mniej więcej równowiekowe odnowienie naturalne, przeważnie gatunków ciężkonasiennych, które uzyskuje się za pomocą obsiewu górnego pod osłoną drzewostanu macierzystego. Wykorzystuje się zasadniczo jeden rok nasienny, a powstałe odnowienia, łącznie z niezbędnym sztucznym uzupełnieniem gatunkami światłożadnymi (po cięciu uprzątającym), tworzą młodnik o stosunkowo niewielkim zróżnicowaniu wieku i wysokości.

Rębnia gniazdowa polega na jednorazowym lub stopniowym wykonaniu w dojrzałym lub przebudowywanym drzewostanie gniazd (patrz elementy przestrzenne rębni) o wielkości od 5 do 20 arów z osłoną górną lub bez osłony – zależnie od wymagań ekologicznych odnawianych gatunków drzew. Odnowienie naturalne bądź sztuczne tworzy w zasadzie jednogatunkowe kępy przewyższające wysokością 1-3 m późniejsze odnowienie naturalne bądź sztuczne gatunków światłożadnych, pozostające na powierzchni między gniazdami.

Rębnia przerębnowa (V) polega na prowadzeniu w sposób ciągły cięcia przerębnowego na całej powierzchni drzewostanu. Proces odnowienia naturalnego odbywa się nieprzerwanie, a młode

pokolenie korzysta trwale z osłony drzewostanu. Rębnię tę zaleca się stosować przede wszystkim w litych drzewostanach jodłowych, mieszanych gatunków cieniznośnych o budowie wielopiętrowej (złożonych z jodły, buka i świerka, ze znaczną przewagą jodły).

Rębnia stopniowa służy również odnowieniom naturalnym, ale przerzedzanie drzewostanu jest nierównomierne (w czasie i w przestrzeni) i ukierunkowane na powstanie drzewostanu różnowiekowego i wielogatunkowego. Poszczególne gatunki odnawia się po kolei, poczynając od najwolniej rosnącego.

Rębnia zupełna polega na jednorazowym wycięciu wszystkich drzew z określonej powierzchni (jednak z ewentualnym pozostawieniem nasienników, przestojów i biogrup drzewostanu rębno lub wartościowych pod względem hodowlanym grup podrostu) i posadzeniu nowej uprawy na otwartej przestrzeni.

Skład gatunkowy drzewostanu (udział poszczególnych gatunków drzew w drzewostanie) szacuje się według udziału powierzchniowego (powierzchnia zajmowana przez dany gatunek w stosunku do całej powierzchni pododdziału) lub ilościowego (liczby drzew danego gatunku w stosunku do liczby drzew wszystkich gatunków). Wykazuje się te gatunki drzew, których udział przekracza 5% zajmowanej powierzchni lub 5% liczby drzew.

Sposób zagospodarowania to ogólne zasady użytkowania i odnowienia lasu umiejscowione w czasie i w przestrzeni w celu osiągnięcia zamierzonego celu produkcyjnego, trwałości utrzymania lasów i ich powszechnej ochrony oraz powiększania zasobów leśnych.

Stan siedliska – wyróżnia się następujące jego rodzaje: naturalny, zbliżony do naturalnego, zniekształcony, silnie zniekształcony, przekształcony, zdegradowany, silnie zdegradowany i zdewastowany.

Stopień uszkodzenia drzewostanu*, na podstawie oceny stanu aparatu asymilacyjnego drzew, stopnia rozwoju pędów wierzchołkowych oraz stanu strzały i korzeni. Wyróżnia się przy tym trzy stopnie: stopień 1 – 10 lub 20% uszkodzeń; stopień 2 – 30, 40 lub 50% uszkodzeń; stopień 3 – powyżej 50% uszkodzeń. Określa się także główną przyczynę uszkodzenia (np. owady, grzyby, zwierzyna, pożary).

Strefa zagospodarowania rekreacyjnego intensywnej (A) - położona blisko terenów zabudowanych z budownictwem jedno lub wielorodzinnym, z łatwym dojściem lub dojazdem na miejsca wypoczynkowe, co skutkuje codzienną, stosunkowo dużą obecnością ludzi przez cały w dzień w lesie, w miarę równomiernie przez cały rok.

Strefa zagospodarowania rekreacyjnego zrównoważonej (B) - położona dalej od terenów zabudowanych z budownictwem jedno lub wielorodzinnym, z możliwością dojazdu rowerami lub samochodami, co skutkuje codzienną bytnością ludzi, ale z przewagą okresu od wiosny do jesieni i dni wolnych od pracy.

Strefa zagospodarowania rekreacyjnego spokojnej (C) - położona zwykle daleko od zabudowy mieszkalnej, co skutkuje jednostkowym, równomiernym przez cały rok rozproszonym ruchem ludzi.

Strefa zagospodarowania rekreacyjnego masowej (D) - oddalona od terenów zabudowanych, ale z dobrymi warunkami dojazdu komunikacją zbiorową lub indywidualną, z masowym pobytem ludzi w pojedyncze dni w roku w zależności od pogody i/lub organizowanych imprez sportowych, rozrywkowych i rekreacyjnych, w których biorą udział w znacznym stopniu dzieci pod opieką dorosłych.

Strefa zagospodarowania rekreacyjnego niedostępna (N) – są to np. ujęcia wody pitnej, strzelnice, tereny specjalnego przeznaczenia.

Struktura pionowa – inaczej, poprawniej: budowa pionowa drzewostanu. Leśnicy wyróżniają drzewostany jednopiętrowe, dwupiętrowe, wielopiętrowe, klasę odnowienia, klasę do odnowienia, budowę przerębową.

Tabela klas wieku jest to zestawienie inwentaryzacyjne grupujące drzewostany (ich powierzchnię i miąższość*) według klas wieku*, niektórych budów pionowych (KO*, KdO* i BP*) oraz kategorii gruntów (halizna*, grunty niezalesione, płazowiny*), które to elementy są wymienione w nagłówku zestawienia, oraz wybranych elementów (np. gatunków panujących* i rzeczywistych, typów siedliskowych lasu*), które to elementy tworzą układ poziomy zestawienia.

Trzebieże o charakterze przekształceniowym - zabiegi pielęgnacyjne prowadzone w drzewostanach* o zubożonym składzie gatunkowym* i o uproszczonej strukturze piętrowej w stosunku do zajmowanych siedlisk. W planie urządzenia lasu określenie użyte przy opisie gospodarki przeszłej.

Tyczkowina to faza rozwoju drzewostanu*, zwykle między 20. a 30. rokiem życia, w której struktura drzewostanu (podział na warstwę górną i dolną) jest już wykształcona. Wśród drzew z warstwy górnej trwa wyścig na wysokość, a drzewa z warstwy dolnej obumierają – jest to naturalne wydzielanie się drzew.

Typ drzewostanu (TD) to docelowy zestaw pożądanych gatunków drzew, spodziewany do uzyskania w wieku dojrzałości drzewostanu* do odnowienia, zapisywanego w formie pożądanej kolejności udziału głównych gatunków drzew zapisywanych wzrastająco. Przykładowo zapis TD: So-Db, oznacza, że w wieku dojrzałości drzewostanu do odnowienia gatunkiem panującym powinien być dąb, a współpanującym sosna.

Typ siedliskowy lasu (TSL) to podstawowa jednostka systematyki siedlisk leśnych, obejmująca siedliska o podobnej żyzności i potencjalnej naturalnej zdolności produkcyjnej. Warunki siedliskowe decydują o celu hodowlanym (składzie gatunkowym drzewostanów* i ich budowie*) oraz o sposobach użytkowania i odnawiania siedliska.

Ze względu na żyzność wyróżnia się:

- bory – siedliska o najmniejszej żyzności, na których mogą występować tylko drzewostany iglaste (na niżu sosnowe, w górach świerkowe),
- bory mieszane – siedliska, na których można hodować mieszane drzewostany złożone z gatunków iglastych (w przewadze) i liściastych (w mniejszości),
- lasy mieszane – siedliska, na których można hodować mieszane drzewostany złożone z gatunków liściastych (w przewadze) i iglastych (w mniejszości),
- lasy – najżyźniejsze siedliska, na których występują drzewostany złożone z różnych gatunków drzew liściastych.

Ze względu na uwilgotnienie gleby oraz poziom wody gruntowej wyróżnia się siedliska:

- suche (na glebach mineralnych),
- świeże (na glebach mineralnych),
- wilgotne (na glebach mineralnych),
- bagienne (na glebach organicznych).

Ze względu na położenie siedlisk nad poziomem morza wyróżnia się typy siedlisk:

- nizinnych (do wysokości 300 m n.p.m.),
- wyżynnych (położonych na wysokości od 300 do 600 m n.p.m.),
- górskich (położonych na wysokości od 600 do 1100 m n.p.m.),

- wysokogórskich (położonych na wysokości powyżej 900 m n.p.m. w Sudetach oraz powyżej 900-1150 m n.p.m. w Karpatach).

Uprawa – młode pokolenie lasu do momentu osiągnięcia zwarcia*.

Urządzenie lasu to dyscyplina naukowa mająca za zadanie wypracowanie metod prowadzenia lasu zapewniających realizację zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju zasobów leśnych w warunkach leśnictwa wielofunkcyjnego. Urządzenie lasu to także dział praktycznego leśnictwa zajmujący się inwentaryzacją i oceną stanu lasu, określeniem zadań gospodarczych i sporządzeniem programu ochrony przyrody* dla nadleśnictwa przede wszystkim na najbliższych dziesięć lat, ale także w dłuższym horyzoncie czasowym. Całość zebranych danych wraz z ich analizą stanowi podstawę planu urządzenia lasu*.

Uzupełnienia - wprowadzenie w uprawach* lub młodnikach* leśnych w wieku od 6 do 20 lat nowych sadzonek lub wykonywanie siewu w miejscach, w których wcześniej wysiane nasiona nie wzeszły lub zasadzone sadzonki obumarły.

Wiatrołom – drzewo złamane przez silny wiatr.

Wiatrował – drzewo wyrwane z korzeniami przez wiatr.

Wiek dojrzałości drzewostanu do odnowienia - uwzględnia rzeczywisty wiek* gatunków drzew, budowy drzewostanu, jego położenia w strefie użytkowania rekreacyjnego i położenie w stosunku do terenów budownictwa jedno- i wielorodzinnego, a także przynależności do określonej kategorii ochronności.

Wskaźnik (czynnik) zadrzewienia na podstawie stosunku miąższości rzeczywistej grubizny drzewostanu na 1 ha (zasobności) do zasobności grubizny tabelarycznej. Dla upraw i młodników nie wykazujących miąższości grubizny przyjmuje się wskaźnik zadrzewienia równy udatności (procentowi pokrycia powierzchni, wyrażonemu w ułamku dziesiętnym).

Wysokość drzewa – odległość wierzchołka od podstawy drzewa.

Zadrzewienia - są drzewa i krzewy rosnące w granicach pasa drogowego, pojedyncze drzewa lub krzewy albo ich skupiska nie będące lasem* w rozumieniu Ustawy o lasach.

Zalesienie obejmuje wprowadzenie drzewostanu na grunty dotychczas nie związane z produkcją drewna lub nie objęte produkcją leśną.

Zasobność – miąższość drzewostanu* na 1 ha.

Zgodność obecnego składu gatunkowego drzewostanu z typem drzewostanu - są trzy stopnie zgodności (składy gatunkowe* zgodne, częściowo zgodne i niezgodne z typem drzewostanu[^]), ustalone wg oddzielnych kryteriów dla upraw* i młodników* w wieku do 10 lat oraz dla drzewostanów w wieku powyżej 10 lat.

Zmieszanie to sposób występowania poszczególnych gatunków drzew. Przyjmuje się następujące określenia form zmieszania:

- jednostkowe – jeżeli gatunki są zmieszane jednostkowo, bez grup i kęp,
- grupowe – jeżeli gatunki są zmieszane w formie grup po kilka lub kilkanaście sztuk,

- drobnokępowe – jeżeli gatunki są mieszane w formie drobnych kęp o powierzchni do 0,05 ha,
- kępowe – jeżeli gatunki są mieszane kępami o powierzchni 0,06-0,10 ha,
- wielkokępowe – o powierzchni kęp przekraczającej 0,10 ha,
- rzędowe – jeżeli mieszanie gatunków występuje na przemian rzędami (jednym lub dwoma),
- pasowe – jeżeli mieszanie gatunków występuje na przemian pasami (pas obejmuje najczęściej trzy do sześciu rzędów danego gatunku).

Zrąb to powierzchnia pozbawiona drzewostanu* w ciągu ostatnich pięciu lat.

Zwarcie koron drzew - wynika ze stopnia ich konkurowania między sobą. Wyróżnia się zwarcie:

- pełne, gdy korony drzew stykają się brzegami lub częściowo zachodzą na siebie,
- umiarkowane, gdy między koronami występują wąskie przerwy, w tym przerwy, w których może się zmieścić jedno drzewo,
- przerywane, gdy między koronami występują szerokie przerwy, w które bez trudności może się zmieścić jedno, a nawet dwa drzewa,
- luźne, gdy brak konkurencji między drzewami.